

JOHN VIKSTRÖM

Jämställd och underordnad

Kvinnan och prästämbetet enligt Bo Giertz

Den stående kritiken mot den finländska evangelisk-lutherska folkkyrkans beslut att öppna prästämbetet för kvinnor har varit att kyrkan härvid har anpassat sig till det omgivande samhället och dess värderingar i stället för att troget följa Bibeln. De som har framfört den här kritiken har emellertid samtidigt godkänt den demokratiseringsprocess som har lett till jämställdhet för kvinnorna på alla samhällsområden, kyrkan inbegripen. Den gradvisa utvecklingen beträffande kvinnornas ställning inom kyrkan fram till nämnda kyrkomötesbeslut år 1986 godkänns idag av alla parter. I detta läge aktualiseras två frågor:

Om det är så att kyrkan har godkänt kvinnornas jämställdhet på grund av en anpassning till samhällsutvecklingen, medan motståndarna till kvinnliga präster har godkänt samma utveckling på grund av Bibeln, vilka är i så fall de bibliska motiveringarna för detta godkännande? Hur är det möjligt att med hänvisning till budet om kvinnans underordning utestänga henne från prästämbetet och samtidigt acceptera hennes jämställdhet med mannen såväl inom samhället som inom kyrka och församling?

På de här frågorna har det de senaste åren varit svårt att få ett klart svar trots upprepade försök. Nu har emellertid tidskriften *Kristet Perspektiv* på nytt publicerat biskop Bo Giertz' småskrift *Att tro som*

apostlarna (1/2016), i vilken denna problematik utgör ett genomgående tema. Även om småskriften i fråga är flera årtionden gammal, är den värd uppmärksamhet, eftersom författaren på sin tid var en av de ledande opinionsbildarna inom oppositionen mot prästvigning av kvinnor i de nordiska folkkyrkorna och eftersom hans ståndpunkt och uttalanden fortfarande synes spela en viktig roll. I *Kristet Perspektiv*, som är det främsta språkröret för motståndet mot kvinnors prästvigning inom Borgå stift, motiveras skriftens förnyade publicering med att den alljämt ger viktig undervisning i sin grundliga genomgång av Bibeln. Förutom att skriften synes innehålla ett svar på de ovannämnda kritiska frågorna ger den också en viktig antydan om hur diskussionen om kvinnan och prästämbetet är relaterad till centrala teologiska frågor rörande till exempel bibelsyn och skapelseteologi. Sålunda har skriften bevarat sin aktualitet, vilket gör att dess närmare granskning samtidigt också blir en analys av några centrala argument bakom det fortsatta motståndet mot prästvigning av kvinnor. I det följande vill jag göra ett försök i den riktningen. Efter en presentation av tankegången och några centrala punkter och argument i skriften vill jag avslutningsvis se efter hur Giertz' ståndpunkt och argumentation ter sig i ett vidare teologiskt sammanhang. Synvinkeln

är härvid genomgående mera systematisk-teologisk än exegetisk.

I sin skrift konstaterar Bo Giertz inledningsvis att det finns två sätt att förhålla sig till Bibelns uppenbarelse. Utmärkande för det ena är att ”skära bort de delar av uppenbarelsen som hårdast kolliderar med de tankar som är gångbara i ens egen samtid – – Det kan vara humanitära ideal som medmänsklighet eller jämlikhet” (s. 8 i *Kristet Perspektiv*). Det andra sättet, vilket han själv anser sig företräda, är att helt enkelt tro som apostlarna, som talade på Kristi vägnar och som med hjälp av den utlovade Sanningens Ande kunde säga ”vad Jesus ännu inte hade kunnat säga” (s. 7).

Denna grundinställning till den bibliska uppenbarelsen är enligt Giertz bestämmande också för inställningen till prästvigning av kvinnor. I denna fråga anser han att den avgörande uppenbarelsen är given i två bibelställen: ”Det finns två ställen som kan direkt åberopas i frågan om kvinnliga präster. De står i 1 Kor 14 och 1 Tim 2, och de handlar båda om gudstjänsten” (s. 9). ”Vad det är fråga om är vem som får träda fram inför den gudstjänstfirande församlingen och tala till den på Guds vägnar” (s. 9). Enligt Giertz är det enbart predikan vid församlingens huvudgudstjänst som aposteln avser när han förbjuder kvinnorna att tala vid sammankomsterna. Han konstaterar att aposteln härvid anför fyra skäl, av vilka två är avgörande. Det ena är Guds lag angående kvinnans underordning, det andra är hänvisningen till ”Herrens bud” (s. 9).

BEGRÄNSNING AV FÖRBUD OCH BUD

Förbudet att tala och det bakomliggande och motiverande budet om underordning skall enligt Giertz inte tillämpas i alla sammanhang utan endast i kyrkans prästämbete och i hemmet. Det är alltså fråga om ett bud och ett förbud med en begränsad giltighet. De viktigaste argumenten för denna ståndpunkt är enligt Giertz följande:

1. Begränsningen av förbudet att tala och budet om underordning finns i själva Bibeln. ”Det är bara på två områden som Nya Testamentet talar om en rollfördelning mellan kvinnor och män, nämligen hemmet och kyrkan, och det sker inte med hänvisning till samhällsordningen utan framställs som

en ordning som råder i Guds rike, ’i Herren’, alltså därför att man tror på Kristus och vill leva efter hans vilja” (s. 13).

Bibelns föreskrifter beträffande kvinnans underordning är alltså enligt Giertz begränsade till hemmet och kyrkan. Här gäller ”en ordning som råder i Guds rike” och som sålunda inte är bestämd av ”samhällsordningen”. I sin skrift *23 teser om Skriften, kvinnan och prästämbetet* (1958, s. 13 f.) säger Giertz mycket tydligt att budet om underordning inte kan göras till norm för de sociala förhållandena. När Paulus kräver kvinnornas underordning vid gudstjänsten med hänvisning till ”lagen” (1 Kor 14:34), avser denne följaktligen en lag som inte skall efterföljas på samma sätt inom alla livs-områden. Det är fråga om en begränsad lag. Detta är vad Giertz förutsätter, varvid han väljer att kalla kvinnans underordning under mannen för en rollfördelning.

2. Förbudet för kvinnan att tala gäller enbart i församlingens huvudgudstjänst. ”Här talar Paulus alltså om den gemensamma gudstjänsten, och hans ord kan inte utan vidare tillämpas på annan verksamhet i församlingen och på alla de små möten och sammankomster som hölls ute i hemmen” (s. 9).

Förbudet att tala skall alltså enligt Giertz inte efterföljas inom hela kyrkan utan endast vid ”den gemensamma gudstjänsten”. Han påpekar att det vanliga uttrycket ”Kvinnan tige i församlingen” inte har något stöd i Bibeln (s. 9). Giertz förutsätter att den distinktion mellan församlingens huvudgudstjänst och andra gudstjänster som kan förekomma i nutida kyrkoordningar hade sin motsvarighet redan i de små urkristna husförsamlingarna. Då det till huvudgudstjänsten begränsade förbudet att tala är en följd av budet om underordning (1 Kor 14:34), är det senare följaktligen på samma sätt begränsat till detta slag av sammankomster. Bud och förbud hör givetvis samman.

3. Det talande som Paulus förbjuder, grek. *lalein*, är inte ett talande i största allmänhet utan ett talande till församlingen på Guds vägnar. Det är inte fråga om ”störande småprat”. ”Ordet *lalein*, som Paulus använder här, syftar i Nya Testamentet aldrig på sådant störande prat.” Ordet *lalein* används i Nya testamentet ”normalt när det är fråga om att Gud el-

ler Jesus eller apostlarna talar till människorna. Ofta kan det bäst översättas med att 'predika'" (s. 9).

Det är alltså enbart vid en predikan i församlingens huvudgudstjänst som kvinnan enligt Giertz kan bryta mot förbudet att tala. *Lalein* betyder predika, och det förbjuds. Annat offentligt talande, till exempel ett andligt tal vid en annan sammankomst, är dock inte någon predikan i denna mening. Därför är det tillåtet för en kvinna. Där gäller inte budet om underordning. Detta blir slutledningen av Giertz' snäva tolkning av ordet. Men enligt I. Heikels och A. Fridrichsens ordbok till Nya Testamentet (1985) betyder *lalein* i den klassiska grekiskan vanligen pladdra, prata, i Nya Testamentet tala, yttra sig, säga, förkunna, predika. Ordet har alltså en vid betydelse i Nya Testamentet enligt dessa språkvetare.

4. Att ställa frågor vid gudstjänsten kan innebära att delta i predikan. Därför skall kvinnan fråga endast i hemmet. "Urkristen predikan brukade ha formen av samtal" (s. 9). "Själva ordet 'samtal' kan ofta översättas med 'predika'. Det urkristna ordet för predikan (homilia) betyder från början 'samtal'. Den som ställde frågor under ett sådant samtal kunde ju också gripa in i samtalet och börja fungera som en av lärarna. Paulus har tydligen misstänkt att det fanns sådana avsikter bland dem som ville fråga, och därför säger han tvärt nej" (s. 10).

Beträffande kvinnornas frågor är talförbudet och budet om underordning alltså enligt Giertz begränsade till sådant frågande som är en del av predikan. Övrigt frågande är i princip tillåtet. Där råder inte budet om underordning, men för säkerhets skull skall frågorna sparas tills man kommer hem.

5. Det lärande som avses i 1 Tim 2:12 hör till prediko- och läroämbetet i församlingen och är därför förbjudet för kvinnorna. "Att det just är lärarens funktion vid predikan (med eller utan samtal) som Paulus här har i tankarna, det bekräftas av det andra stället i Nya Testamentet, som direkt talar om den här saken. Det är ett ställe i Första Timoteusbrevet (2:12), där det heter: Jag kan inte tillåta en kvinna att uppträda som lärare. Det grekiska ord som Paulus här begagnar är *didaskhein* och används om den som uppträder som lärare genom att tala Guds ord till församlingen, på Guds uppdrag och som Kristi sändebud – Och det är om lärandet som Paulus säger,

att det är förbehållet män" (s. 11). "Man missförstår hela saken om man ger ordet samma betydelse som det har i modern svenska. Om vanlig skolundervisning är det självfallet inte tal. Men det är inte heller fråga om den kristna undervisning som förekommer i söndagsskola, i studiecirkel eller bibelkretsar eller andra sammanhang, där kristna lekmän hjälps åt att ge sig och andra bättre kunskaper i Guds ord, utan att därför vara församlingens 'herdar och lärare'" (s. 11).

På samma sätt som förbudet att tala, *lalein*, är begränsat till predikan i huvudgudstjänsten är alltså enligt Giertz också förbudet att undervisa, *didaskhein*, begränsat till detta slag av förkunselse. Övrig undervisning berörs enligt honom inte av förbudet och det bakomliggande budet om underordning. Problemet med denna tolkning är att denna begränsning av förbudet och budet inte finns i det aktuella bibelstället. Enligt nämnda ordbok betyder *didaskhein* 'lära, undervisa'. Det är alltså ett allmänt ord för undervisning. Underordningsbudet är inte heller begränsat till kvinnornas egna män. Utan undantag säger aposteln att han inte tillåter kvinnan att "bestämma över mannen." Allt kvinnligt lärande och styrande är här uteslutet.

6. När Paulus återoppar "Herrens bud" ("vad jag skriver till er är Herrens bud", 1 Kor 14:37), avser han enbart förbudet för kvinnorna att tala vid sammankomsterna. "Vad Paulus här säger är ju inte att den goda ordningen vid gudstjänsten kräver att kvinnorna skall tala, utan att det är Guds lag och Kristi bud som fordrar det" (s. 10).

Giertz' tolkning av vad aposteln avser med "Herrens bud", att det alltså avser enbart kvinnornas predikan vid huvudgudstjänsten och inte den allmänna ordningen vid gudstjänsterna, blir ett ytterligare argument för en begränsning av förbudet att tala och budet om underordning inom kyrkan. Övrig förkunselse och övrig undervisning drabbas enligt Giertz inte av Herrens bud. Här avviker emellertid Giertz från en lång tolkningstradition. Redan Olaus Petri skrev: "Att i den kristliga församlingen skall skickliga tillgå är Guds stränga bud". Brodern Laurentius satte detta bibelord som motto över vår första lutherska kyrkoordning, som 1593 års kyrkomöte upptog bland kyrkas bekännelseskriterier. Hela kyrkoordning-

en ställs alltså under Herrens bud, och i den räknas talförbudet till adiafora. Nutida exegeter påpekar att när aposteln här använder relativpronomet i pluralis (grek. *ha*, som är översatt med ordet *vad*; i lat. övers. pluralformen *quae*) syftar han uppenbarligen på mera än en förmaning och ett förbud. Satsen med hänvisningen till Herrens bud inleder ju aposteln också med en lite syrlig hälsning enbart till profeterna och de andefyllda tungomålstalarna som han några rader tidigare har satt på plats. Åberopandet av Herrens bud synes alltså i första hand vara riktat till de ivriga profeterna och tungomålstalarna. Att han via dem skulle ytterligare inskräpa enbart kvinnornas talförbud verkar osannolikt.

7. Budet om underordning är primärt ett bud om ”att gå in under Guds ordning” (s. 9). Att acceptera det som Gud har förordnat kallas i Bibeln att ”underordna sig” (s. 12).

Budet om underordning är alltså enligt Giertz begränsat till det område där den ordning som råder i Guds rike skall gälla, det vill säga hemmet och huvudgudstjänsten. Budet om underordning gäller enligt Giertz inte inom ”sammansordningen”. Om detta tiger Nya Testamentet (s. 13). Såsom tidigare har nämnts hävdar Giertz att budet om underordning inte kan göras till norm för de sociala förhållandena. Underordning innebär enligt Giertz primärt inte kvinnans lydnad för mannen, såsom fallet är i de apostoliska hustavlorna, utan mannens och kvinnans gemensamma lydnad för en av Gud förordnad ”rollfördelning” mellan de två i gudstjänsten och hemmet. Underordning innebär alltså att gå in under en kyrkoordning och en familjeordning, vilka båda föreskriver en bestämd rollfördelning mellan man och kvinna.

8. Inom omgivande kultur och samhälle rådde patriarkalism. Det som Nya Testamentet föreskriver är däremot inte patriarkalism. ”Det är inte patriarkalism som bestämmer Nya Testamentets syn på dessa saker. Det judiska samhället var utan tvekan patriarkaliskt. Den hellenistiska kulturen var det också i stor utsträckning, fast där fanns vissa inslag av det som vi skulle kalla kvinnoemancipation. Kvinnliga präster var en allmänt accepterad företeelse. Men Nya Testamentet är inte patriarkaliskt. Med patriarkalism menar vi en sammansordning,

där mannen råder och styr över hela linjen, i yrkeslivet, politiken, förvaltningen o.s.v. Men i Nya Testamentet accepteras det som självklart, att det finns yrkeskvinnor som leder ett affärsföretag, så som Lydia från Tyatira gjorde (Apg 16:14), hon som var en förgrundsgestalt bland de kristna i Filippi. Det är bara på två områden, som Nya Testamentet talar om en rollfördelning mellan kvinnor och män, nämligen hemmet och kyrkan, och det sker inte med hänvisning till sammansordningen utan framställs som en ordning som råder i Guds rike, ’i Herren’, alltså därför att man tror på Kristus och vill leva efter hans vilja. Det är alltså något som har att göra med kärleken till Gud” (s. 13).

Den ordning som Bibeln föreskriver för förhållandet mellan man och kvinna i gudstjänsten och i hemmet är alltså enligt Giertz en egen ordning bestämd av budet om underordning, inte av den patriarkaliska ordningen ute i samhället, även om den ser likadan ut. Den allmänna ordning som de apostoliska hustavlorna (Kol 3:18–4:1; Ef 5:21–6:9, 1 Petr 2:13–3:7) föreskriver för de kristnas liv i hemmen och i samhället motsvarar visserligen till fullo Giertz’ egen definition av patriarkalism, men enligt Giertz skall den ändå inte kallas patriarkalism.

Sammanfattningsvis kan konstateras att begränsningen av talförbudet och det bakomliggande budet om underordning genomgående sker sålunda att Giertz ger några enskilda ord en speciell och snäv betydelse, som avviker från det normala språkbruket. Härvid är han anmärkningsvärt mån om att noggrant ange var och vad förbudet inte gäller. Enligt hans tolkning och argumentation gäller förbudet att tala och budet om underordning endast vid ett visst slags sammankomster, ett visst slags talande, ett visst slags lärande och ett visst slags frågande och har ingenting att göra med patriarkalism, fast det ser så ut. Denna begränsning har i samtliga fall samma syftemål, nämligen att begränsa talförbudet till huvudgudstjänstens predikan. Begränsningen förutsätter att aposteln också har varit ytterst mån om att varna de små församlingarna för att gå för långt vid inskränkningen av kvinnornas talande vid sammankomsterna.

Det var sålunda en grannliga uppgift som ålades församlingens ledning i Korint och i de andra för-

samlingar där brevet också lästes. Om man, såsom Giertz förutsätter, i de små husförsamlingarna med några tiotal medlemmar skulle upprätthålla ordning med hjälp av den specifika, smala och ovanliga betydelsen av några enstaka ord och uttryck i apostelns brev, ställdes de enkla männen av folket onekligen inför en ganska svår semantisk utmaning.

ANKNYTNING OCH DISTANS TILL DEN LUTHERSKA TRADITIONEN

När man betraktar skriften *Att tro som apostlarna* mot bakgrunden av Martin Luthers ståndpunkt beträffande kvinnan och prästämbetet, är det viktigt att beakta att tyngdpunkten i Giertz' argumentation inte ligger på Jesu val av apostlar, även om han nog nämner detta. Han hänvisar inte heller alls till frågan huruvida sakramentens giltighet är beroende av prästens person. Han känner de lutherska bekännelseskriaternas ståndpunkt alltför väl för att söka huvudargumenten mot prästvigning av kvinnor på dessa håll.

Det är alltså inte i själva ämbetet som Giertz finner de avgörande hindren för kvinnans utövande av detta. Det är kraven på kvinnans beteende i förhållande till mannen, närmare bestämt kravet på underordning, som blir det avgörande hindret. Härvid är han på samma linje som Luther. Men han avviker från denne i två viktiga avseenden. Först och främst anser inte Luther att Guds och Guds ords auktoritet och myndighet behöver uttryckas och åskådliggöras genom någon särskild myndighet hos förkunnarens person. Enligt Luther uttrycker och utövar förkunnaren Guds auktoritet och myndighet enbart genom sin förkunnelse av Guds ord, inte genom någon egen auktoritet och myndighet. Detta ord äger i sig tillräcklig auktoritet. Någon ytterligare auktoritet hos förkunnaren krävs inte.

Den andra avvikelser från Luther gäller begränsningen av budet om kvinnans underordning. För Luther är detta ett allmänt bud, eftersom det är ett uttryck för den naturliga lag som gäller inom hela skapelsen, inte bara inom predikoämbetet och familjen. Hustavlan, som han sammanställde i sin lilla katekes på basis av hustavlorna i de apostoliska breven och där tanken på underordning är genomgående, är en etisk föreskrift för alla inom såväl

samhälle som kyrka. Det säger han tydligt i ingresen: "För alla heliga stånd några bibelspråk, genom vilka envar påminns om de plikter som är förenade med hans stånd och syssla." Eftersom budet om underordning enligt Luther är ett bud som gäller överallt, är också förbudet att tala och att bestämma över mannen ett allmänt förbud. Budet och förbudet fråntar kvinnan allt offentligt framträdande och allt offentligt ledarskap och begränsar henne till den privata livssfären inom såväl kyrka som samhälle. "Die Frau soll kein Regiment haben," konstaterade Luther. Varje form av kvinnligt ledarskap i samhälle och kyrka är här utesluten. Endast som husmor i hemmet utövar kvinnan ett ledarskap.

Så här tolkades budet om kvinnans underordning också av teologerna och de kyrkliga och samhälleliga ledarna under de följande århundradena. Att detta gammaltestamentliga (1 Mos 3:16) och apostoliska bud skulle ha varit givet enbart för de kristna församlingarnas huvudgudstjänster och familjerna synes ha varit en helt främmande tanke för dem. Därför hölls kvinnorna i regel borta från det offentliga livet. Den patriarkaliska samhällsordningen gällde med det självklaras rätt inom den lutherska enhetskulturen fram till slutet av 1800-talet, då denna ordning började upplösas genom emancipationen inom allt flera samhällsområden.

När diskussionen om prästämbetets öppnande för kvinnor kom i gång på allvar under 1900-talet, hade kvinnans emancipation avancerat mycket långt, också inom kyrkorna. Kvinnorna hade fått säte och stämma i alla "regerande" organ och de kunde offentligt uppträda i både förkunnande och undervisande uppgifter. Inom den evangelisk-lutherska folkkyrkan i Finland hade denna förändring gått längst vid ökningen av uppgifterna och befogenheterna inom lektorsämbetet, vars innehavare numera har rätt att med kyrkoherdens samtycke predika också vid huvudgudstjänsten. Denna utveckling hade stilla tigande godkänts också av dem som motsatte sig prästvigning av kvinnor. I denna situation uppstod givetvis frågan: Hur argumentera för att man enbart inom prästämbetet, förutom inom familjen, håller fast vid den månghundraåriga gamla ordningen gällande kvinnans ställning, medan man samtidigt god-

känner en upplösning av denna ordning i samtliga övriga sammanhang, till och med inom kyrka och församling? Hur motivera att kvinnans beteende i förhållande till mannen inte står under samma bud och förbud alltid och överallt?

EN SVÅR UPPGIFT

Om jag har förstått rätt, är det denna teologiska problematik som Giertz, djupast sett, brottas med i skriften *Att tro som apostlarna*. De högkyrkliga motståndarna till kvinnors prästvigning hade gjort det lättare för sig genom att göra hela frågan enbart till en ämbetsfråga, en fråga om ämbetets giltighet såsom en förutsättning för giltig gudstjänst och giltiga sakrament. Giertz väljer en svårare väg genom att hålla fast vid den lutherska traditionen att se budet om underordning, alltså kvinnosynen och inte ämbetssynen, såsom främsta motivering för tal- och läroförbudet. Härtill bidrar synbarligen också de biblicistiska dragen i hans kristendomssyn. Den valda vägen visar sig emellertid vara svår, eftersom han måste kunna motivera varför budet om underordning inte behöver tillämpas på samma sätt på alla områden, inte ens inom församling och kyrka utan enbart inom prästämbetet och äktenskapet. Problemet försöker han lösa genom att ge några ord en starkt begränsad innebörd och några ord rentav en helt ny betydelse.

Luther hade inte detta problem. Med sin syn på de apostoliska hustavlornas anvisningar i Nya Testamentet som ett uttryck för den allmänna naturliga lagen i Guds skapade värld kunde han frimodigt och konsekvent anbefalla kvinnans underordning över hela linjen. Mot den här bakgrunden framstår Giertz' lösning som en ganska långt gående anpassning till och kompromiss med den ovan nämnda samhällsutvecklingen i och med att han stilla tiggande godkänner kvinnans förändrade ställning inte bara inom samhället utan också inom kyrka och församling. Genom att i 1900-talets nya post-patriarkaliska samhällssituation inte längre kräva kvinnans underordning överallt undviks givetvis en mera omfattande kollision med dem som, för att använda Giertz' egna ord, företräder "humanitära ideal som medmänsklighet eller jämlikhet" (s. 8). Den som retirerar behöver inte slåss.

Genom denna form av anpassning kan Giertz fortfarande upprätthålla anspråket på bibeltrohet, eftersom han har begränsat det område där Bibelns etiska anvisningar beträffande kvinnans och mannens "roller" skall gälla. Att godkänna jämställdhet utanför detta område innebär enligt denna syn ingen olydnad mot Bibeln. Och anledningen härtill är helt enkelt den att det inte finns något bibliskt bud som skulle förbjuda jämställdhet utanför predikömbetet och äktenskapet. Endast i predikstolen och i hemmet är denna jämställdhet förbjuden.

"DET VIKTIGASTE I LAGEN"

Giertz' svar på den första av de i början nämnda två frågorna blir alltså följande: Kvinnans emancipation till jämställdhet inom samhälle och kyrka kan från kristen synpunkt godkännas genom att Bibeln genom sin tystnad beträffande "rollfördelningen" mellan man och kvinna utanför predikans och äktenskapets områden inte utgör något hinder för att relationen mellan könen här gestaltas enligt jämlikhetens och rättvisans krav. Svaret på den andra frågan blir: Att med hänvisning till budet om underordning utestänga kvinnan enbart från prästämbetet och inte från några andra ämbeten är möjligt genom att detta bud är begränsat till huvudgudstjänstens predikan och äktenskapet. För att detta försök att anpassa de apostoliska föreskrifterna för kvinnornas beteende till en ny tid och ett nytt samhälle skall lyckas, krävs givetvis att den ovan beskrivna begränsande tolkningen av de centrala orden (tala, undervisa, fråga, Herrens bud, underordning, patriarkalism) visar sig hålla vid en kritisk exegetisk och filologisk granskning och att begränsningen av budet om underordning klarar en motsvarande systematisk-teologisk utvärdering.

En sådan dubbel granskning och bedömning torde med stor sannolikhet visa att om de ovan nämnda centrala och avgörande orden skulle få behålla sin normala innebörd och betydelse, är det inte möjligt att begränsa budet om underordning till huvudgudstjänstens predikan och äktenskapet. Detta bud måste då tillämpas över hela linjen inom såväl samhälle som kyrka – så som Martin Luther och hans företrädare och efterföljare under flera århundraden tänkte sig saken. Frågan blir då om de

apostoliska hustavlornas föreskrifter om underordning är en sådan del av den bibliska uppenbarelsen att dessa bör efterlevas i alla tider och förhållanden. Bör alltså "lagen i dess fullhet", budet om kärlek (Rom 13:9–10), efterlevas enbart i patriarkaliska former och strukturer? I så fall är kristendomen för alla tider bunden till en patriarkalisk ordning inom såväl kyrka som samhälle. Men man kan i stället se själva kärleksbudet, inte dess patriarkaliska tillämpning, som det som skall bestå oförändrat. I så fall blir det nödvändigt att i vår tid låta det som enligt Jesus är "det viktigaste i lagen", nämligen "rättvisa, barmhärtighet, trohet" (Matt 23:23) gestaltas i form av likställdhet mellan man och kvinna, utan undantag. Att inom ett par områden försöka spara några sista rester av den gamla ordningen kräver en argumentation som från både filologisk och teologisk synpunkt ter sig tämligen problematisk. Det visar skriften *Att tro som apostlarna*.

John Vikström, ärkebiskop emer.
john.e.vikstrom@gmail.com